

GEZOND IN ...

STIMULERINGSPROGRAMMA GIDS

LOKALE AANPAK GEZONDHEIDSACHTERSTANDEN

Gezond in... Westerhaar

Bert Oudenaarden, senior adviseur publieke gezondheid
GGD Twente

Tjitske Herbrink, medewerker zorg en ondersteuning
gemeente Twenterand

GIDS en Gezond in... na twee jaar – Westerhaar

Balanceren tussen sturen en vertrouwen geven

Met een klein budget kun je geen gezondheidsachterstanden laten verdwijnen, maar je kunt wel iets in gang zetten. Gemeente Twenterand koos ervoor om bewoners te laten beslissen over de besteding van GIDS-gelden. In nauwe samenwerking met de GGD volgde de gemeente een planmatige aanpak. 'We geloven dat bewoners inhoudelijk de juiste keuzes maken.'

Wat hebben jullie in het kader van GIDS gedaan?

Tjitske Herbrink, medewerker zorg en ondersteuning, legt uit dat gemeente Twenterand gedurende vier jaar 23.000 euro aan GIDS-gelden per jaar te besteden heeft. Dat budget is gebaseerd op de sociaal-economische gezondheidsverschillen in het dorp Westerhaar-Vriezenveensewijk. Er is dan ook heel bewust voor gekozen om de GIDS-gelden in Westerhaar te besteden. Dat gebeurt in samenspraak met de dorpsbewoners, vertelt Herbrink. “Gezondheid is van de mensen zelf. Bovendien is het heel belangrijk dat de aanpak aansluit bij wat er lokaal speelt. Daarom hebben we besloten om bewoners te laten beslissen over de besteding van de GIDS-gelden. We geloven dat zij inhoudelijk de juiste keuzes maken als we samen met hen alle stappen doorlopen.”

Bewoners hebben een belangrijke stem. Hoe ver gaan jullie daarin?

Herbrink: “We zoeken voortdurend een balans tussen enerzijds sturen en anderzijds bewoners het vertrouwen geven dat zij weten wat nodig is.”

Bert Oudenaarden, senior adviseur publieke gezondheid GGD Twente, vult aan: “Niet iedereen is even goed in staat om keuzes te maken. Daar kun je burgers bij helpen. Professionals kunnen kennis en inzichten

aandragen die van belang zijn bij het maken van keuzes. Als gemeente blijf je verantwoordelijk voor het proces.”

Bewoners kunnen subsidie aanvragen voor projecten binnen het thema bewegen. Hoe hebben jullie dat aangepakt?

Herbrink: “In de eerste ronde hebben we zeven aanvragen ontvangen. De ambassadeurs hebben alle aanvragen beoordeeld.”

Oudenaarden: “Ambassadeurs zijn niet gewend om subsidieaanvragen te beoordelen. We hebben ze op weg geholpen door criteria op te stellen. De ambassadeurs hebben aan de hand van die criteria elke aanvraag een score gegeven. Heel transparant. En dat is belangrijk, want je moet de uitkomst kunnen uitleggen aan het college en aan de subsidieaanvragers die een afwijzing ontvangen.”

Herbrink: “We hebben in die eerste stemronde aanvragen gehonoreerd voor vier initiatieven: een mobiele skatebaan, gratis deelname aan de Avondvierdaagse, verschillende activiteiten op Koningsdag en walking football voor senioren.”

Dit jaar is gekozen voor het thema bewegen. Maar jullie beleid noemt alle vijf sporen van een integrale aanpak. Wat doen jullie daarmee?

Herbrink: “We zijn binnen de gekozen aanpak afhankelijk van de aanvragen die binnenko-

DE STAPPEN VAN 'WESTERHAAR AAN ZET'

- De gemeente heeft een plan van aanpak met een procesbeschrijving geschreven voor de besteding van de GIDS-gelden
- Daarna is een groep ‘ambassadeurs’ samengesteld met actieve vertegenwoordigers uit het dorp met een groot netwerk en/of kennis van gezondheid
- De GGD heeft een dorpsscan gemaakt. Op basis van de uitkomsten hebben de ambassadeurs vijf thema’s gekozen
- Bewoners hebben vervolgens gestemd op het thema dat in 2016 centraal stond: de meeste van de ongeveer 300 stemmen waren voor ‘bewegen’
- De GGD heeft een theoretische analyse voor de ambassadeurs verzorgd die duidelijk maakt welke activiteiten kansrijk zijn om mensen in beweging te krijgen
- Dit jaar kunnen bewoners in drie rondes een subsidieaanvraag indienen voor een gezondheidsproject rond het thema ‘bewegen’
- De ambassadeurs beoordelen alle aanvragen en bepalen welke worden gehonoreerd

men. Aan het eind van het jaar kunnen we bekijken welke sporen te weinig aandacht hebben gekregen. Daarin kunnen we dan de volgende jaren investeren.”

Oudenaarden: “Waarschijnlijk boeken we meer gezondheidswinst als we inzetten op bijvoorbeeld werkgelegenheid, schuldpreventie of armoedebestrijding. Maar dan is tachtigduizend euro over drie jaar natuurlijk een erg klein budget. Het is bovendien de vraag of bewoners zelf inzien dat gezondheid ook te maken heeft met armoede en schulden. Ze zullen er niet snel zelf mee komen. Dat is de keerzijde van onze aanpak. Het neemt niet weg dat ik de gekozen aanpak sterk vind, zeker voor zo’n start. Er is waardering ontstaan bij de bewoners en er ontstaat een stevige bodem om door te ontwikkelen.”

Waarom werken jullie met ambassadeurs?

Oudenaarden: “Je kunt niet alle inwoners van Westerhaar betrekken bij het beoordelen van een subsidieaanvraag. Maar ze staan allemaal wel in contact met een of meer ambassadeurs.

Een van de ambassadeurs is een collega van de GGD die het consultatiebureau verzorgt. De anderen zijn bijvoorbeeld onderwijzer op een basisschool, huisarts, wijkverpleegkundige of voorzitter van de voetbalvereniging.”

Herbrink: “Ambassadeurs hebben een groot netwerk in het dorp of ze weten veel van gezondheid. Zij zijn voor mij de ogen en oren in het dorp. Ze dragen het project uit. En ze zijn een aanspreekpunt voor bewoners.”

Wat zijn de belangrijkste opbrengsten van GIDS?

Herbrink: “We hebben pas één subsidieronde doorlopen, dus het is wat vroeg voor die vraag. Van de Avondvierdaagse weet ik dat er veel meer deelnemers waren dan vorig jaar.”

‘Ambassadeurs zijn de ogen en oren in het dorp. Ze dragen het project uit, en ze zijn een aanspreekpunt voor bewoners’

Oudenaarden: “We meten het aantal extra deelnemers, maar we meten geen gezondheidswinst — laat staan het effect op sociaaleconomische gezondheidsverschillen.”

Herbrink: “Meten en monitoren is lastig, hoe belangrijk ik het ook vind. Bij het toekennen van de subsidies hebben we in de beschikking voorwaarden opgenomen over monitoring en evaluatie: hoeveel jongeren maken gebruik van de skatebaan, zijn ze meer gaan bewegen?”

Hoe wil je die opbrengsten gaan borgen?

Herbrink: “We hebben als subsidievoorwaarde opgenomen dat aanvragers beschrijven hoe ze hun idee de komende jaren willen voortzetten. Zo hopen we ze aan het denken te zetten. Deze subsidie is eenmalig, hoe zorgen we voor een blijvend effect? Ik heb goede hoop dat activiteiten blijven doorgaan als de GIDS-gelden er niet meer zijn. Ik merk dat de ambassadeurs zich medeverantwoordelijk zijn gaan voelen. De gemeente kan trouwens ook op andere manieren ondersteunen dan alleen financieel, bijvoorbeeld door mee te denken over vergunningen of PR.”

Walking football brengt ouderen in beweging

De ambassadeurs van Gezond in Westerhaar

Jongeren op de mobiele skatebaan

Gaan jullie het thema de komende jaren verbreden?

Herbrink: “Dat zou ik graag doen, omdat we dan meer inwoners bereiken. Ik vraag me af of we nu de bewoners bereiken met de grootste gezondheidsachterstanden.”

Oudenaarden: “Uit onderzoek blijkt dat die doelgroep heel slecht te bereiken is. Met dit soort activiteiten raken we niet de harde kern, maar wel de rand eromheen. En dat is prima voor dit project.”

Herbrink: “We hopen op een sneeuwbaaleffect. Iedereen die je bereikt, is natuurlijk mooi meegenomen, maar ik wil graag meer activiteiten voor die harde kern. Tot nu toe hebben we ons gericht op de ‘quick wins’.”

Zijn er nog andere opbrengsten dan deelnemersaantallen?

Herbrink: “De relatie van de gemeente met bewoners en organisaties is verbeterd, het onderlinge vertrouwen is versterkt. We hebben als gemeente laten zien dat we doen wat we

beloven. Het project heeft ons geleerd dat we niet alles hoeven over te nemen maar het proces wel moeten blijven sturen.”

Merk je dat lokale politici beïnvloed worden door ‘Westerhaar aan zet’?

Herbrink: “Politici willen altijd weten wat iets concreet oplevert. Ze zijn heel positief over de rol van bewoners, de aanvragen die zijn binnengekomen en de positieve vibe die eromheen hangt.”

Hoe verliep de samenwerking tussen gemeente en GGD?

Herbrink: “De GGD heeft ons op verschillende manieren ondersteund. De GGD heeft bijvoorbeeld de dorpsscan gemaakt en Bert is sparring-partner van de gemeente.”

Oudenaarden: “We hebben de dorpsscan gedaan vanuit ons reguliere budget. Dat hebben we alle gemeenten in de regio aangeboden. Onze epidemioloog heeft de scan vervolgens uitgebreid toegelicht aan de ambassadeurs. We presenteren de cijfers en verrijken die met verhalen en ervaringen van mensen uit de wijk. Dat doen we omdat de cijfers dan meer gaan spreken. We leggen dus niet alleen een scan neer.”

In het plan staat dat de GGD een theoretische analyse heeft gemaakt.

Wat houdt dat in?

Oudenaarden: “De theoretische analyse is gedaan door een gezondheidsbevorderaar die veel met bewegen en gezond gewicht bezig is. De analyse is een soort theoretische onderbouwing bij het gekozen thema bewegen: waar moet je rekening mee houden als je mensen in beweging wilt krijgen?”

Herbrink: “Uit de theoretische analyse wisten we bijvoorbeeld dat het effectief is om financiële barrières weg te nemen. Dat heeft een rol gespeeld bij de toekenning van de subsidie voor deelname aan de Avondvierdaagse.”

Een van de beoordelingscriteria voor subsidieaanvragen was of resultaten van een activiteit beklijven. Hoe kun je dat beoordelen?

Oudenaarden: “We hebben geen wetenschappelijke toets gedaan, dat pretenderen we ook niet. Maar met de kennis die we hebben op dat gebied kunnen we wel beoordelen hoe waarschijnlijk het is dat er een blijvend effect optreedt. Om die reden heeft de GGD ook geadviseerd bij het beoordelen van de subsidieaanvragen.”

**‘Alles begint met aandacht.
De GIDS-gelden hebben
iets op gang gebracht’**

Tips uit... Westerhaar

Hoe hebben jullie gecommuniceerd met bewoners?

Herbrink: "Bewoners konden stemmen op een van de vijf thema's. Daarvoor hebben we in heel Westerhaar opvallende stembussen neergezet. We hebben een oproep geplaatst op de lokale website WesterhaarDigitaal en een persbericht rondgestuurd. De ambassadeurs hebben we gevraagd om hun netwerk te benutten, door bijvoorbeeld aandacht te besteden aan de stemronde in de nieuwsbrief van de school en de voetbalvereniging. We hebben ingehaakt op de Feestweek, die eens per jaar wordt gehouden in een grote tent middenin het dorp. En we hebben een wedstrijd simultaandammen gebruikt om aandacht te vragen voor de stemronde."

Oudenaarden: "Daar komt ook de naam 'Westerhaar aan zet' vandaan, van het dammen. Hoe klein het dorp ook is: het behoort tot de landelijke top van de damwereld."

Herbrink: "Het vraagt wel extra inzet om zo'n stemronde onder de aandacht te brengen; ik heb zelf geflyerd bij de supermarkt. Bijna iedereen die ik aansprak, was bereid om te stemmen en veel mensen waren positief over de stemronde. De opkomst was ruim 300 van de ongeveer 5000 bewoners. Daarna hebben we steeds gecommuniceerd over de uitkomsten van de stemming en de toekenning van projecten."

Wat is de bijdrage geweest van GIDS en Gezond in...?

Herbrink: "Zonder GIDS-gelden zou 'Westerhaar aan zet' niet hebben bestaan."

Oudenaarden: "Het gaat niet om veel geld, maar het budget maakt het wel mogelijk om ergens gericht aandacht aan te geven. En alles begint met aandacht."

De GIDS-gelden hebben iets op gang gebracht. Als de gelden nog een paar jaar blijven bestaan, kan dat in stand blijven of steviger worden."

Welke ondersteuning hebben jullie gekregen van Gezond in...?

Herbrink: "Gezond in... is voor ons een belangrijke sparringpartner, die meedenkt over proces en inhoud. Gezond in... heeft veel inhoudelijke kennis: wat werkt wel en wat niet, wat wordt waar al gedaan? Je kunt niet van elk onderwerp alle 'ins en outs' weten. Je hebt de inhoudelijke kennis en ideeën van Gezond in... en de GGD gewoon nodig. En oja, de studiedagen van Gezond in... vind ik superleuk."

Waar zijn jullie het meest trots op?

Herbrink: "Dat is een on-Twentse vraag! Ik ben trots op het moment waarop de ambassadeurs uit zichzelf hun verhaal deden: hier staan we voor en hier gaan we voor."

Oudenaarden: "Ik vind het mooi dat Twenterand af en toe het podium haalt. Dat is hier gelukt dankzij de aanpak en de goede onderlinge relaties."

MAAK IEMAND VRIJ DIE ALLES AANSTUURT

Oudenaarden: "Ik zie bij sommige andere gemeenten dat er geen uren worden vrijgemaakt voor de coördinatie van de GIDS-gelden. Dan gebeurt er weinig. Dus investeer als gemeente zelf ook iets."

GEBRUIK DE EXPERTISE VAN DE GGD

Herbrink: "De GGD heeft veel verschillende disciplines in huis en is bij praktisch alle stappen betrokken geweest. Een epidemioloog heeft de dorpsscan toegelicht en de theoretische analyse van het gekozen thema verzorgd. Een jeugdverpleegkundige zit in de ambassadeursgroep. Een gezondheidsbevorderaar heeft de theoretische analyse gemaakt, die vooral is gebruikt bij het opstellen van de subsidieregeling. En Bert is tijdens het gehele GIDS-project sparringpartner van de gemeente."

Wat hebben jullie geleerd uit dit proces en wat wil je andere gemeenten meegeven?

LEG HET EIGENAARSCHAP BIJ AMBASSADEURS

Herbrink: "Geef het project een eigen logo, zodat het duidelijk losstaat van de gemeente. En laat je ambassadeurs dan zelf het logo uitkiezen, daar moet je je als gemeente niet mee willen bemoeien."

MAAK GEBRUIK VAN ERVARINGEN VAN ANDERE GEMEENTEN IN DE REGIO

Oudenaarden: "Gemeenten zouden meer kunnen leren van elkaars successen. De invulling verschilt per gemeente maar je kunt ideeën opdoen bij elkaar."

Herbrink: "We hebben bijvoorbeeld in Hengelo het idee van buurtbonnen opgepikt. Dat heeft uiteindelijk geleid tot het plan voor subsidieaanvragen. En later is de gemeente Almelo hier geweest om te horen wat onze ervaringen waren."

Oudenaarden: "Dat noemen we in Twente *naboarschap*."

HOUD HET PROJECT ZICHTBAAR

Herbrink: "Concrete, leuke activiteiten tussendoor kosten veel tijd maar zorgen voor een positieve 'vibe' en houden het project zichtbaar. Voorbeelden zijn de damwedstrijd die we organiseerden, de quiz 'Ik hou van Westerhaar' en een stormbaan tijdens een informatiemarkt van sportverenigingen. De subsidieaanvraag doen we bewust in drie ronden, zodat we op drie verschillende momenten de aandacht hebben."

MAAK DUIDELIJK DAT BEWONERS ECHT AAN ZET ZIJN

Herbrink: "Dan denk ik als eerste aan de startbijeenkomst waar alle ambassadeurs elkaar hebben ontmoet. Ik heb toen duidelijk gemaakt dat zij echt aan zet zijn. Ik zei: als jullie niets doen, doe ik ook niets."

Oudenaarden: "De manier waarop Tjitske dat heeft gedaan, werkte echt drempelverlagend en stimulerend. En dat bepaalt mede het succes. Verdiep je in je publiek, geef mensen oprechte aandacht. Ga vooral niet alles vanuit je ivoren toren aanvliegen."

PROBEER TE METEN. OOK ALS ER OP KORTE TERMIJN GEEN EFFECTEN ZIJN OP GEZONDHEIDSACHTERSTANDEN, KUN JE WEL RESULTATEN ZICHTBAAR MAKEN.

Herbrink: "We hebben per activiteit bekeken wat het doel is en wat je kunt meten. Bij de skatebaan hebben we bijvoorbeeld gevraagd hoeveel jongeren er gebruik van hebben gemaakt, en of ze meer zijn gaan bewegen."

